

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

кафедра історії України

Затверджено кафедрою
«30»серпня 2020 р.

Завідувач кафедри
Чорний О.В.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія України ХІХ ст.

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 01 «Освіта/ Педагогіка»
Спеціальність: 014.07 «Середня освіта (Географія)»
Додаткова спеціальність: 014.03 «Середня освіта (Історія)»
Предметна спеціалізація: «Середня освіта (Географія та Історія)»

Робоча програма з курсу «Історія України ХІХ ст.»

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та
всесвітньої історії Проскурова Світлана Володимирівна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та
всесвітньої історії Центрально українського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

Протокол від «30 » серпня 2020 року № 1

Завідувача кафедри історії України

(доц. Чорний О.В.)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Шкільний курс історії»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів відповідних ECTS: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 90.</p> <p>Тижневих годин: IV семестр – 2 год.</p>	<p><i>Галузь знань:</i> 01 «Освіта/ Педагогіка»</p> <p><i>Спеціальність:</i> 014 «Середня освіта (Історія)»</p> <p><i>Предметна спеціалізація:</i> «Середня освіта (Географія та Історія)»</p> <p><i>Рівень вищої освіти:</i> перший (бакалаврський)</p>	<p><i>Форма навчання:</i> денна</p> <p><i>Тип дисципліни:</i> вибіркова</p> <p><i>Лекції:</i> 20 год.</p> <p><i>Семінари:</i> 12 год.</p> <p><i>Самостійна робота:</i> 58 год.</p> <p><i>Консультації:</i> 6 год.</p> <p>Вид контролю: залік</p>

1. МЕТА.

Метою курсу є цілісний виклад подій історії України XIX ст., як періоду надзвичайно важливого в плані соціально-культурних, економічних, національних трансформацій у складі двох імперій.

Курс історії України XIX ст. викладається як складова частина загального курсу з історії України для студентів 3-го курсу ПГФ спеціальності Географія. Він охоплює період від остаточної ліквідації автономних прав України в кінці XVIII – на початку XIX ст. історії українських земель у складі Російської та Австрійської імперії до перехідних трансформаційних явищ початку XX ст.

Основні завдання курсу:

- вивчення і творче осмислення студентами комплексу подій, явищ, персоналій історичного минулого українського народу кінця XVIII – початку XX ст.;
- засвоєння історіографії даного періоду;
- аналіз економічного, соціального, політичного становища українських земель в складі Російської та Австро – Угорської імперій наприкінці XVIII –у XIX ст.;
- історико - етнологічний аналіз етнічних, економічних, політичних, соціокультурних, релігійних чинників процесів національного відродження та українського націотворення протягом XIX ст.,
- засвоєння студентами основних історичних дат, понять і термінів, подій і явищ XIX ст.

У результаті вивчення навчальної дисципліни

студент повинен знати:

1. Логічні ланцюжки, хронологію історичних подій вітчизняної історії кінця XVIII – початку XX ст.; алгоритм вчинків історичних персоналій, періодизацію, джерела, причини і чинники соціальних, політичних, економічних проблем історії цього періоду.
2. Історіографію даного періоду;
3. Економічний, соціальний, політичний, культурний стан українських земель в складі Російської та Австро – Угорської імперій наприкінці XVIII –у XIX ст.;
4. Етнічні, економічні, політичні, соціокультурні, релігійні чинники процесів національного відродження та українського націотворення протягом XIX ст.,
5. Основні історичні дати, поняття і терміни, персоналії події і явища XIX ст.

Студент повинен вміти:

1. Доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні можливості мови для опису історичних подій минулого і сучасності, розрізняти техніки переконування та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну тематику;
2. Використовувати і аналізувати перекладені та адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно і письмово) тексти історичного змісту.
3. Використовувати цифрові технології для пошуку і ретрансляції потрібної історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання.
4. Читати, аналізувати і популяризувати в студентському середовищі науково-популярні публікації та художні твори історичного змісту.
5. Образно мислити та використовувати це вміння при викладанні історичних подій; інтерпретувати твори мистецтва даного періоду; розвивати національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогоденні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на особу та розвиток цивілізації.
6. Пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя українців в XIX; розкривати зміст і значення промислового перевороту, наукових і науково-технічних досягнень, вплив на суспільне життя технологій, технічних винаходів і наукових теорій.
7. Критично аналізувати джерела історії України XIX ст.. для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам впливу;

8. Генерувати нові ідеї, реалізовувати проекти дослідницько-пошукового характеру, як то, презентації, реферати, повідомлення, наукові статті, представляти їх результати.

У РЕЗУЛЬТАТІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У СТУДЕНТА МАЮТЬ БУТИ СФОРМОВАНІ НАСТУПНІ *КОМПЕТЕНТНОСТІ*:

ЗК9 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК14 - здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ФК15 - здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ФК17 - здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

ФК18 - здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

Програмні результати навчання:

ПРН8 - *знає та розуміє* історичну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів; основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.

ПРН9 - *знає та розуміє* історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРН10 - *знає та розуміє* історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовує краєзнавчий підхід на уроках географії та історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.

ПРН14 – *складає* різноманітні тематичні карти, застосовуючи різні графічні прийоми, *аналізує інформацію* за географічними та історичними картами, атласами та іншими картографічними творами; *застосовує* ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії, історії та для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС;

ПРН20 - Уміє використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатofакторний;

ПРН21 - Уміє орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками; працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Кількість годин, відведених на:
--	---------------------------------

Тема	Лекції	Семінарські заняття	Самостійну роботу
Змістовий модуль 1. Українські землі в складі Російської та Австрійської імперій (перша половина XIX століття)			
Тема 1 Криза середньовічних і розвиток нових соціально-економічних відносин на українських землях у складі Російської імперії у першій половині XIX ст.	2		5
Тема 2. Політичне становище українських земель у складі Російської імперії.	2		5
Тема 3. Політизація українського національного руху в першій половині XIX ст.	2	2	5
Тема 4. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії в першій половині XIX ст.	2	2	5
Тема 5. Українська культура і національно-культурне відродження у першій половині XIX ст.	2	2	5
Всього за модуль	10	6	25
Змістовий модуль 2. Формування модерної української нації (друга половина XIX століття)			
Тема 1. Скасування кріпацтва та демократичні реформи другої половини XIX ст.	3		5
Тема 2. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України у другій половині XIX ст.	3		5
Тема 3. Становлення і консолідація нації та піднесення національного руху на Україні другої половини XIX ст.	3	2	6
Тема 4. Західноукраїнські землі в складі Австро-Угорської імперії у II половині XIX ст.	3	2	6
Тема 5. Українська культура II половини	3	2	6

XIX ст.			
Всього за модуль	15	6	23
Всього годин	30	12	58

4.ТЕМАТИКА КУРСУ ЛЕКЦІЙ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XIX СТ.

Змістовий модуль 1

Тема 1

Криза феодально – кріпосницької системи і розвиток нових соціально – економічних відносин на українських землях першої половини XIX ст.

(2 години)

План

- 1.Історіографія проблеми.
- 2.Сільське господарство Наддніпрянщини першої половини XIX ст.
- 3.Переростання середньовічної промисловості в індустріальну.
- 4.Соціальна структура українського суспільства першої половини XIX ст.
 - а) дворянство в Наддніпрянщині. Зародження тенденцій декласування;
 - б) купецтво, міщани та селяни.

Тема 2

Політичне становище українських земель в складі Російської імперії кінця XVIII – першої половини XIX ст. (2 години)

План

- 1.Осаточна ліквідація автономного устрою українських земель.
- 2.Народонаселення українських земель кінця XVIII – першої половини XIX ст.
- 3.Реакційна внутрішня політика царського уряду на українських землях.

Тема 3

Формування та етапи становлення української національної свідомості в кінці XVIII – на початку XIX ст. (2 години)

План

- 1.Етапи українського національного відродження в історіографії.
- 2.Український рух в Російській імперії першої половини XIX ст.

Тема 4

Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії кінця XVIII – початку XIX ст. (2 години)

План

1. Політичне становище західноукраїнських земель кінця XVIII – початку XIX ст.
2. Економічний розвиток Галичини, Буковини та Закарпаття.
3. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях.
4. Революція 1848-1849 рр. в Австрійській імперії та західноукраїнські землі.

Тема 5

Українська культура і національно-духовне відродження у першій половині XIX ст.

Змістовий модуль 2

Тема 5

Скасування кріпацтва і демократичні реформи на українських землях другої половини XIX ст. (2 години)

План

1. Історіографія реформ другої половини XIX – початку XX ст.
2. Причини падіння кріпосного права.
3. Селянська реформа 1861 року.: підготовка та проведення в українських губерніях.
4. Буржуазні реформи 60 – 70-х років та їх реалізація в Україні.

Тема 6

Розвиток промисловості та сільського господарства України в пореформений період. (2 години)

План

1. Історіографія проблеми.
2. Господарський потенціал України пореформеної доби.
3. Аграрні відносини в Наддніпрянській Україні в пореформений період.
4. Розвиток внутрішньої і зовнішньої торгівлі.

Тема 7

Становлення і консолідація нації та піднесення національного руху на Україні другої половини ХІХ ст. (2 години)

План

- 1.Історіографія проблеми.
- 2.Становлення української нації.
- 3.Український національний рух другої половини ХІХ ст.

Тема 8

Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії другої половини ХІХ ст. (2 години)

План

- 1.Еволюція державного устрою Австрійської імперії.
- 2.Економічне становище Галичини, Буковини і Закарпаття.
- 3.Суспільно – політичний рух на західноукраїнських землях другої половини ХІХ ст.
- 4.Становище робітничого класу і селянства та їх боротьба за свої права.

Тема 9

Українська культура другої половини ХІХ ст. (2 години)

План

- 1.Розвиток освіти та науки.
- 2.Драматургія й театр.
- 3.Образотворче мистецтво.

5. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.

Тема 1 . Українські землі та європейська дипломатія кінця ХVІІІ-першої половини ХІХ ст. (2 години)

План

1. Українські землі після ліквідації Гетьманщини і поділів Польщі.
2. Українське козацтво – об'єкт російської й турецької дипломатії.

3. Українські землі в російсько – турецьких війнах на рубежі XVIII-XIX ст.
4. Європейська політика й Україна періоду наполеонівських війн.

Тема 2. Криза кріпосницької системи і розвиток нових соціально – економічних відносин на українських землях у складі Російської імперії першої половини XIX ст. (4 години)

Заняття 1

План

1. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин.
2. Початок промислового перевороту.
3. Розвиток торгівлі. Міста.

Заняття 2

План

1. Зміни в соціальній структурі селянства.
2. Формування промислової буржуазії та робітництва.
3. Формування національної інтелігенції.
4. Соціальна боротьба і селянські рухи першої половини – середини XIX ст.

Тема 3. Суспільно-політичний рух на українських землях в першій половині XIX ст. (2 години)

План

1. Опозиційність масонських лож.
2. Діяльність декабристських організацій в Україні.
3. Політичний гурток у Харкові й політизоване вільнодумство в Ніжинській гімназії
4. Польський визвольний рух і Україна. Діяльність таємної організації «Співдружність польського народу» на Правобережній Україні.

Тема 4. Кирило – Мефодіївське товариство (2 години)

План

1. Створення і склад товариства.
2. Програмні документи і практична діяльність членів товариства.
3. Розгром товариства і його історичне значення.
4. Тарас Шевченко в українському національному русі.

Тема 4. Західноукраїнські землі в першій половині XIX століття. (4 години)

План

1. Політичне становище і соціально-економічний розвиток.
2. Національне відродження на західноукраїнських землях. «Руська трійця».
3. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях під час революції 1848-1849 р. Головна руська рада. Збройне повстання у Львові.

Тема 6. Українська культура першої половини XIX століття. (2 години)

План

1. Наука і освіта.
2. Становлення нової української літератури.
3. Мистецтво.
4. Традиційно-побутова культура.

Змістовий модуль 2

Тема 7. Скасування кріпацтва та демократичні реформи 60-70-х рр. XIX ст., їх реалізація в Україні. (4 години)

План

1. Позиція поміщиків, селян й інтелігенції України щодо змісту й шляхів проведення реформи напередодні та в ході її реалізації.
2. Основні законодавчі акти реформи.
3. Наділення українських селян землею згідно з “Місцевими положеннями”. Введення в дію уставних грамот. Організація викупу землі селянами. Укладення викупних угод.
4. Умови звільнення дворових селян і кріпосних робітників. Поширення основних положень реформи 1861 р. на державних й удільних селян.
5. Реформи місцевого самоврядування та особливості їх запровадження в Україні.
6. Інші реформи царського уряду:
 - а) судова;
 - б) військова;
 - в) в галузі освіти і цензури;
 - г) фінансово-банківської системи.

Тема 8. Розвиток капіталізму в Наддніпрянській Україні в 60-90-х роках XIX ст. (4 години)

План

1. Селянське господарство в пореформений період:
 - соціальний розклад селянства, його еволюція до капіталізму;
 - пережитки феодалізму та їх вплив на селянське господарство;
2. Поміщицьке господарство після реформи. Його еволюція до капіталізму.
3. Розвиток капіталізму в промисловості.
4. Зміни в соціальній структурі господарства:
 - зростання буржуазії та її особливості;
 - формування пролетаріату та його становище в 60-90-х рр. XIX ст.
5. Розвиток міст і торгівлі.

ТЕМА 9. Національне і суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст. (4 години)

План

Заняття 1

1. Місце української громади Петербурга в загальногромадівському русі . Журнал “Основа”.
2. Перший етап громадівського руху.
3. Польське повстання 1863-1864 рр. і відгуки на нього в Україні.

Заняття 2

1. Другий етап громадівського руху. М. Драгоманов.
2. Активізація громадівського студентського руху в 90-х роках.
3. Опозиційна діяльність земств.

ТЕМА 10. Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст. (2 години)

План

1. Соціально – економічний розвиток західноукраїнських земель в пореформенний час.
2. Становище робітників і селян. Селянський та робітничий рух.
3. Український народовський рух між москвофілами і польським національним рухом.
4. Створення перших політичних партій: умови і перспективи.

Тема 11. Зміни в соціальній та національній структурі української нації другої половини ХІХ ст. (2 години)

План

1. Народонаселення українських земель наприкінці ХІХ ст.
2. Еміграція українців в межах Російської імперії.
3. Еміграція українців в США, Канаду, Аргентину та Бразилію.

6.ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

Тема 1. Україна у французько-російській війні 1812 р. (5 годин)

Тема 2. Українське національне відродження у першій половині ХІХ ст. (5 годин)

Тема 3. Україна в Кримській війні 1853-1856 рр. (5 годин)

Тема 4. Політична діяльність таємних організацій, гуртків і груп в Україні другої половини ХІХ ст. (5 годин)

Всього: 20 годин

7. Індивідуальні завдання

Тематика рефератів, презентацій і повідомлень:

1. Наукові та суспільно-політичні погляди П.Куліша.
2. Ставлення В.Белінського до Т.Шевченка, П.Куліша та української мови
3. Наш край в 1 пол. ХІХ ст.
4. Російсько-турецька війна поч. ХІХ ст. та участь у ній українських козаків.
5. Україна в планах Наполеона.
6. Русинство та його витоки: проблеми, судження.
7. Інвентарна реформа та її реалізація на Правобережній Україні.
8. Заснування Київського університету.
9. Заборона греко-католицької церкви на Правобережжі.

10. Вихідці з України – герої війни 1812 р.
11. Народний герой Лук'ян Кобилиця
12. Українські історики 1 пол. XIX ст.
13. Культурний розвиток західноукраїнських земель 1 пол. XIX ст.
14. Українське козацтво після зруйнування Запорізької Січі.
15. Роль греко-католицького духовенства в національно-духовному піднесенні на західноукраїнських землях.
16. Антиукраїнська політика Росії в галузі культури в середині-II пол. XIX ст.
17. Заснування і діяльність культурно-освітнього товариства "Просвіта".
18. Культурне життя Єлисаветградщини другої половини XIX ст.
19. В. Антонович – історіограф українського козацтва.
20. Русинство та його витоки: проблеми, судження.
21. Роль іноземного капіталу в розвитку Донецького і Криворізького басейнів.
22. Наш край після скасування кріпосного права: економічний розвиток.
23. Розвиток капіталізму в сільському господарстві України II пол. XIX ст.
24. Національно-культурні утиски українців в царській Росії 60-80-х рр. XIX ст.
25. Викупні платежі селян за землю.
26. Еміграційні процеси в Наддніпрянській Україні кінця XIX – поч. XX ст.
27. Переселенський рух на західноукраїнських землях кінця XIX – поч. XX ст.
28. Заснування Харківського університету.
29. Роль НТШ як прообразу Академії наук.

38 годин на виконання індивідуального завдання.

Всього: 58 год.

8. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, самостійна підготовка, виконання індивідуальних завдань, створення презентацій до тем, робота в науковій бібліотеці ЦДПУ імені В. Винниченка та мережі Інтернет; підготовка розгорнутих повідомлень, написання наукових статей, рефератів.

Види навчальної роботи студентів: • лекція з використанням структурно-логічних схем та наочних матеріалів; • практичне заняття; • консультація; • презентація науково-дослідного проекту.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні **методи навчання:**

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; дослідницький; відповідно до логіки пізнання: аналітичний; індуктивний; дедуктивний;

За основними етапами процесу: формування знань; формування умінь і навичок;

застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка;

За системним підходом: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль.

За джерелами знань: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація.

За рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; метод проблемного викладання.

9. КРИТЕРІЇ ВИСТАВЛЕННЯ БАЛІВ.

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації освітнього процесу за кредитно-трансферною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою, за шкалою ЄКТС та національною шкалою оцінювання.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі виступів на семінарських заняттях, контролю запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання; усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.

Критеріями оцінки є:

Усні відповіді:

- Повнота розкриття питання;
- Логіка викладання, цілісність, системність відповіді, культура мови;
- Самостійність суджень студента, творчість мислення;
- Аналітичні узагальнення, вміння робити порівняльний аналіз;
- рівень сформованості і здатності вирішувати комунікативні завдання,
- визначені в робочій навчальній програмі (організація дискусії із проблемного питання, вміння давати стислі й місткі відповіді опонентам у дискусії, аргументовано захищати свою думку і робити висновки.

виконання письмових завдань: логічність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми на семінарському занятті – **5 балів**:

До 2-х балів виставляється студентові, який робив вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми модуля, виправляв неточності, старанно працював впродовж заняття, залучався до колективних обговорень.

Види завдань самостійної роботи:

Виконання самостійної роботи 4 тем – **20 балів**; підготовка рефератів,

презентацій – до 30 балів – всього – 50 балів.

Підсумковий(семестровий)контроль

Підсумковою формою контролю з дисципліни є залік. Він проводиться відповідно до графіку навчального процесу.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів:

- поточного контролю (50 балів),
- самостійної роботи (50 балів),

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аркуша О.Г., Когдратюк К.К., Мудрий М.М., Сухий О.М. Час народів. Історія України ХІХ століття: Навчальний посібник / За аг. Ред.. М.М.Мудрого. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Харків, 1990.
3. Борисенко В.Й. Курс української історії. – К., 1996, 1998.
4. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). – Львів, 1996.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування української модерної нації ХІХ – ХХ ст. – К., 1996.
6. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. – Львів, 1990.
7. Його ж. Очерки истории украинского народа. – К., 1991.
8. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. – В 2-х т. – Львів, 1991.
9. Ефименко А.Я. История украинского народа. – К., 1990.
10. Історія Української РСР. У 8-ми т., 10 кн. – К., 1977 – 1985. – Т.3.
11. Історія України в особах (ХІХ – ХХ ст.). – К., 1995.
12. Історія України (під заг. редак. В. Смолія). – К., 1997.
13. Історія селянства Української РСР. – К., 1967. – Т.1.
14. Історія робітничого класу Української РСР. – К.
15. Історія міст і сіл Української РСР. В 25-ти т.
16. Крип'якевич І.П. Історія України. – Львів, 1990.
17. Лановик В. та ін. Україна і світ (економічна історія України у світовому контексті). – К., 1997.
18. Його ж. Історія господарства: Україна і світ. – К., 1995.
19. Панченко П.П., Славов В.П., Шмарчук В.А. Аграрна історія України. – К., 1996.
20. Полонська – Василенко Н.В. Історія України. – К., 1991.
21. Проблеми історії України ХІХ – поч. ХХ ст.: Зб. наукових праць відділу історії України ХІХ – поч. ХХ ст. Інституту Історії України НАН України. – К., 2000 – 2005.
22. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (кінець ХVІІІ – поч. ХХ ст.). – К., 2003.
23. Рибалка І. Історія України. Частина 2. Від початку ХІХ ст. до лютого 1917 року. – Харків, 1997.
24. Сарбей В.Г. Національне відродження України. Україна крізь віки. – Т.9. – К., 1999.

25. Субтельний О. Історія України. – К., 1991.

Додаткова

1. **Попович М. В.** Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К., 2001.
2. **Шейко В. М.** Історія української культури : навч. посіб. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – К., 2010.
3. **Гнідан О. Д.** Історія української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. : у 2 кн. / О. Д. Гнідан. – К., 2006. – Кн. 2.
4. **Грицак Я.** Нариси історії України Творення модерної нації ХІХ–ХХ ст. / Я. Грицак. – К., 2019.
5. **Грушевський М.** Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К., 1991.
6. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський. – К., 1992.
7. Жулинський М. Г. Історія української літератури ХІХ ст. : підруч. : у 2 кн. / М. Г. Жулинський. – К., 2006. – Кн. 2.
8. **Забужко О.** Філософія української ідеї та європейський контекст / О. Забужко. – К., 1993.
9. **Забужко О.** Шевченків міф України / О. Забужко. – К., 1997.
10. **Забужко О. С.** Філософія української ідеї : Франківський період / О. С. Забужко. – К., 1993.
11. **Зайцев П.** Життя Тараса Шевченка / П. Зайцев. – К., 2004.
12. **Крвавич Д. П.** Українське мистецтво : навч. посіб. / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів, 2005.
13. **Лобановський Б. Б.** Українське мистецтво другої половини ХІХ ст. – поч. ХХ ст. / Б. Б. Лобановський, П. І. Говдя. – К., 1989.
14. Лук М. І. Етичні ідеї в філософії України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / М. І. Лук, В. С. Лісовий. – К., 1993.
15. Митці України : енциклопедичний довідник / ред. А. В. Кудрицького. – К., 1992.
16. **Огородник І. В.** Українська філософія в іменах / І. В. Огородник, М. Ю. Русин. – К., 1997.
17. **Попович М. В.** Національна культура і культура нації / М. В. Попович. – К., 1991.
18. Українська культура: історія і сучасність : навч. посіб. / за ред. С. О. Черепанової. – Львів, 1994.
19. **Хижняк З.** Києво-Могилянська академія / З. Хижняк. – К., 1991.
20. **Шпорлюк Р.** Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. // Україна. Наука. Культура. – К., 1991. – Вип. 25.

21. *Шпорлюк Р. І.* Українське національне відродження (XVIII – XX ст.) / Р. І. Шпорлюк. – К., 1991.
22. *Шреєр-Ткаченко О. Я.* Історія української музики / О. Я. Шреєр-Ткаченко. – К., 1980.
23. *Щербаківський В.* Українське мистецтво / В. Щербаківський. – К., 1996.
24. *Білецький П. О.* Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII ст. / П. О. Білецький. – К., 1981.
25. *Білецький П. О.* Апостол України: життя і творчість Тараса Шевченка / П. О. Білецький. – К., 1998.

1. ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

1. Восстание декабристов: Материалы по истории восстания декабристов. – М. – Л., 1929. – Т.6.
2. Зародження робітничого класу на Україні. Середина XVIIIст. – 1961 р. Зб. док. і мат. – К.,1982.
3. Історія Русів. – К., 1991.
4. Кирило – Мефодіївське товариство: У 3-х т. – К.,1990.
5. Мемуари декабристов. Южное общество. – М.,1982.
6. Отмена крепостного права на Украине. Сб. документов и материалов. – К.,1961.
7. Русалка Дністровая: Документи і матеріали. – М.,1989.
8. Селянський рух на Україні. Зб. документів і матеріалів. 1826 – 1849. – К.,1985.; 1850 – 1861. – К.,1988.
9. Робітничий рух на Україні: Становище та боротьба робітничого класу. 1861 – 1884. – К., 1986.
- 10.Робітничий рух на Україні (1885 – 1894): Зб. док. і мат. – К.,1990.
- 11.Хрестоматія з історії Української РСР. – Т.1. – К.,1959; Т.2. – К., 1961.
- 12.Історія української культури : зб. матеріалів і документів / упоряд. Б. І. Білик та ін. – К., 2000.

1. Інформаційні ресурси

<http://istoryk.at.ua/>
<http://undip.org.ua/>
<http://www.startpedahohika.com/>
<http://history.org.ua/uk>
<http://mon.gov.ua/>
<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>
<https://www.schoollife.org.ua/>